

Henryk Bogacki

"Revolution und Ideologie : der Hussitismus", Robert Kalivoda, Köln-Wien 1976 : [recenzja]

Collectanea Theologica 47/2, 241-242

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

gadnienie Kościoła i władzy nie stanowi na tyle wyraźnego przedmiotu refleksyjnej teologicznej ich autora, aby można było oczekiwać z ich strony jednoznacznych odpowiedzi.

W ostatnich dziesięcioleciach spory interpretacyjne wokół eklezjologicznych tekstów Nowego Testamentu posunęły się znacznie naprzód. Dzięki zastosowaniu nowych metod egzygetycznych można poznać różne fazy historycznego procesu stawania się Kościoła. Teksty biblijne ukazują Kościół jako wynik ewolucji: ponieważ Izrael wypowiedział się przeciw Jezusowi, nastąpiło oddzielenie grupy zebranej wokół Jezusa, uważającej się za „prawdziwego Izraela”. Proces ten, zamierzony przez Jezusa, była wyrazem wewnętrznej konieczności. Struktura Kościoła i jego kształt organizacyjny również podlegały ewolucji.

Zagadnieniami tymi zajmuje się dzieło zbiorowe wydane pod zmiennym tytułem *Kirche im Werden*. Poszczególni autorzy analizują wszystkie księgi Nowego Testamentu ważne dla tej problematyki, choć oczywiście nie zamierzają wyczerpać tematu ani podać systematycznej syntezy. Czytelnik przekona się, że badanie Nowego Testamentu na tym odcinku jest skomplikowane, a odpowiedzi mogą być jedynie ostrożne, jeżeli badacz rzeczywiście ogranicza się do niewątpliwych faktów i powstrzymuje przed nieuzasadnionymi przypuszczeniami i spekulacjami. W książce wiele miejsca zajmuje zagadnienie eklezjologii Pawłowej, zgodnie z jej znaczeniem dla pierwotnego Kościoła i we współczesnych dyskusjach ekumenicznych.

Dzieło przedstawia wielość i różnorodność nowotestamentowych przekazów o Kościele i władzy. Ów „stający się Kościół” starał się określić właściwy sposób pojmowania samego siebie oraz poszukiwał odpowiednich form organizacyjnych i stopniowo je rozwijał.

Autorzy artykułów pragną przede wszystkim informować o wynikach badań, a zwracają się nie tylko do specjalistów, ale przede wszystkim do czytelników zainteresowanych tematem Kościoła i władzy. Dlatego w wielu wypadkach zrezygnowano z rozwinięcia dyskusji czy podawania szerokiej dokumentacji.

Autorzy pragną przekonać czytelników, że Kościół „stawał się” nie tylko w okresie Nowego Testamentu, ale zawsze w swojej przeszłości, a także nadal staje się w teraźniejszości. Na tym stwierdzeniu opierają swe przesłanie, że różnice w pojmowaniu Kościoła i władzy, które obecnie wydają się nie do pokonania, z czasem zostaną przewyżczone przez rozmaite odłamy chrześcijaństwa. Warunkiem tego jest uznanie różnorodnych uwarunkowań historycznych, jakim podlegają wszelkie wypowiedzi na temat Kościoła i władzy pozostawione nam w spuściznie przez poprzednie wieki. Także współczesne sformułowania w tej dziedzinie są tylko przejściowe i uzależnione od dzisiejszych warunków.

ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Robert KALIVODA, *Revolution und Ideologie. Der Hussitismus*, Köln-Wien 1976, Böhlau-Verlag, s. 397.

Poglądy i działalność Jana Husa stanowią przedmiot licznych dociekań, które prowadzone są nie tylko pod kątem teologicznym, ale także od strony politycznej i społecznej. Metoda badania różni się w zależności od epoki i stanowiska metodologicznego zajmowanego przez badacza, a w konsekwencji zmieniają się i różnią wnioski oraz oceny reformatora z Pragi i ruchu przez niego wywołanego.

R. Kalivoda wydał w Pradze w r. 1961 obszerne studium pt. *Hustiká ideologie*, które obecnie — po przeprowadzeniu przez autora pewnych zmian i uaktualnień — zostało przetłumaczone na język niemiecki. Jest to próba

filozoficznej analizie i wyjaśnienia „rewolucji husyckiej”. Autor stoi na gruncie metody marksistowskiej i pojmuje husytyzm jako pierwszą nowoczesną rewolucję typu mieszczańskiego. Husytyzm w jego oczach stanowi wyraz wczesnej myśli mieszczańskiej usiłującej przełamać feudalizm. Ukazuje, że rewolucja husycka prowadzi do reformacji czeskiej, a przez to stanowi wkład do formowania się nowoczesnej myśli europejskiej. Kalivoda twierdzi, że znaczenie Husa nie wywodzi się stąd, jakoby odwrócił się od Wiklefa, lecz przeciwnie: pozostając wiklefitą nadał temu ruchowi własny profil. Podobnie pokazuje związki radykalizmu taboryckiego (typu chłopsko-plebejskiego) z ruchami heretyckimi wcześniejszymi od Husa (przede wszystkim z waldensami, katarami, braćmi „wolnego ducha”, chiliastami).

W kolejnych rozdziałach autor omawia związki Husa z Wiklefem (husytyzm mieszczański), ludowe herezje przedhusyckie, rozwój chłopsko-plebejskiego ruchu taborytów, feudalizm europejski i powstawanie „mieszczaństwa”.

Czytelnikowi przyzwyczajonemu do książek ujmujących husytyzm od strony teologicznej, studium Kalivody ukazuje możliwość traktowania tego ruchu w kategoriach całkiem odmiennych.

ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Konferencje ascetyczne. Notatki słuchaczy z przemówień ojca Maksymiliana Kolbego, do druku przygotowali o. J. A. Książek i br. W. K. Kaczmarek pod kierunkiem o. Joachima R. Bara, Niepokalanów 1976, O.O. Franciszkanie, s. 460 + 17 ilustracji.

Książka powyższa posiada niewielki nakład, może ująć uwagi czytelników „Collectanea theologica”, dlatego pragnę podać o niej kilka szczegółów.

Do spuścizny duchowej bł. Maksymiliana Kolbego, oprócz pozostawionych przez niego listów, notatek i artykułów, można zaliczyć konferencje ascetyczne, spisane przez słuchaczy. Powstały one jako wynik działalności bł. Maksymiliana w charakterze przełożonego licznej wspólnoty zakonnej i dyrektora ośrodków wydawniczych. Słuchaczami konferencji byli w pierwszym rzędzie bracia zakonnicy w Niepokalanowie i Mugenzai no Sono (Nagasaki). Bł. Maksymilian pragnął ich pouczyć w dziedzinie ascezy chrześcijańskiej oraz zachęcić do gorliwości i wytrwania.

Bł. Kolbe nie pisał konferencji, które miał wygłosić; mówił to, co sam przemyślał i przeżył, co było zawarte w przepisach i zwyczajach zakonnych, co mu poddawała chwila bieżąca. Tematem konferencji ascetycznych było więc życie zakonne w szerokim ujęciu, z wyakcentowaniem rycerskiej służby dla Niepokalaniej.

Przemawiał bł. Maksymilian prosto, bezpośrednio, krótkimi zdaniami, czasem wtrącał porównania i przykłady, wskazywał praktyczne zastosowanie głoszonej nauki.

Konferencje ascetyczne bł. Maksymiliana posiadają znaczną wartość dla teologii ascetycznej, gdyż tłumaczą prostym i zrozumiałym językiem głębokie zasady życia duchowego i zakonnego. Pakazują w bardzo konkretny sposób prawdy religijne, które wydaje się abstrakcyjne i trudne do wyrażenia zwyczajnym językiem. Dlatego należało je wydać drukiem i w ten sposób poszerzyć bazę źródłową polskiej myśli w zakresie teologii ascetycznej.

Zostały wydane konferencje na podstawie oryginałów (rękopisów i maszynopisów) przechowywanych w archiwum Niepokalanowa, a w niektórych wypadkach na podstawie wiarygodnego odpisu lub druku. Autorów streszczeń konferencji podano w oddzielnym zestawieniu (s. 7) — jest ich razem 31.

Redakcja dążyła do dokonania możliwie pełnego zestawu konferencji i podania autentycznego tekstu. Komentarz dodano tylko tam, gdzie zdaniem